

ПАТОЛОГО-АНАТОМІЧНІ ЗМІНИ ЗА НАДГОСТРОГО, ГОСТРОГО ТА ПІДГОСТРОГО ПЕРЕБІГУ ПАСТЕРЕЛЬЗНО-АСКАРИДІОЗНОГО МІКСТ ЗАХВОРЮВАННЯ У ПТИЦІ РІЗНИХ ВИДІВ

В. М. Плис, к.вет.н., здобувач
Сумський національний аграрний університет

В статті викладено результати патолого-анатомічного розтину загиблої птиці за пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання. При проведенні патолого-анатомічного розтину трупів птиці найбільш виразні і характерні зміни реєстрували за зверхгострого перебігу в серці, за гострої форми - крововиливи на серозних і слизових оболонках органів грудної і черевної порожнини, ураження серця, печінки, селезінки, при підгострій формі – серці, печінці, селезінці, виснаження, ціаноз гребеня і сережок. Виявляли типову картину пастерельозного сепсису: множинні крапчасті крововиливи, геморагічні явища в шкірі і підшкірній клітковині та на внутрішній поверхні м'язів грудної кістки. Крововиливи різної форми відмічали на серозних покриттях брижі, очеревини, слизовій оболонці шлунку і кишечнику. Слизова оболонка набрякла, гіперемійована, пронизана крапчастими і плямистими крововиливами, на її поверхні і в просвіті кишечнику — скупчення слизу. Такі ураження певною мірою пов'язані зі значним травмуванням стінок кишечнику мігруючими личинками аскарид, які близько 18-20 діб розвиваються у їх товщі. Під час розтину трупів птиці після виходу личинок зі стінок кишечнику, запальний процес був слабшим, а в просвіті кишок знаходили молодих аскарид.

Ключові слова: птиця, патолого-анатомічні зміни, пастерельозно-аскаридіозне мікст захворювання, гельмінти, бактерії, крововиливи, гідроперикардит, перигепатит, септичний процес, пастерельозний сепсис, катарально-геморагічний ентероколіт.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Успішний розвиток птахівництва як однієї із важливих галузей тваринництва значною мірою залежить від ветеринарного благополуччя. Переведення птахівництва на промислову основу і висока концентрація птахопоголів'я на обмеженій території вимагають жорсткого дотримання протиепізоотичних заходів, спрямованих на охорону птахогосподарства від заносу інфекції із-зовні [2, 4, 5, 6].

Зосередження птиці на обмеженій території закономірно призвела до виникнення нових взаємин між мікро- і макроорганізмом. У результаті цього виникли змішані захворювання птиці, за яких різко змінилися патогенез, симптомокомплекс, патолого-анатомічні і патогістологічні зміни, що утруднило діагностику і диференційну діагностику. На сьогодні найчастіше відмічається змішаний перебіг захворювань [1, 2, 7, 8].

На сьогодні однією з не менш актуальних проблем птахівництва є мікст захворювання, а саме найпоширенішим серед птиці є бактеріально-гельмінтозна асоціація – пастерельозно-аскаридіозне мікст захворювання. Важливою стороною проблеми пастерельозно-аскаридіозної асоціації є її зооантропонозність [7, 8, 9, 10].

Незважаючи на те, що на діагностику і боротьбу з монозахворюваннями птиці були спрямовані великі зусилля, проблема з мікст пастерельозно-аскаридіозним захворюванням лишається актуальною і нині на Україні. Отже, потенційний ризик нових спалахів мікст пастерельозно-аскаридіозного захворювання існує [1, 3, 7].

Мета роботи. Метою нашої роботи було

вивчити патолого-анатомічні зміни за зверхгострого, гострого та підгострого перебігу пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання у різних видів та вікових груп птиці.

Матеріали і методи досліджень. Робота виконувалась упродовж 2014-2015 рр. на базі Державної установи Інститут сільського господарства степової зони Національної академії аграрних наук України в лабораторії ветеринарної медицини, кафедрі паразитології та ветеринарно-санітарної експертизи Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету, кафедрі ветсанекспертизи, мікробіології, зоогієни та безпеки і якості продукції тваринництва Сумського національного аграрного університету, приватному секторі і агроформуваннях різних форм власності Дніпропетровської, Запорізької, Полтавської, Миколаївської, Херсонської, Одеської та Вінницької областей.

З метою вивчення патолого-анатомічних змін при пастерельозно-аскаридіозному мікст захворюванні птиці за хронічної форми, були проведені анамнестичні, епізоотологічні дослідження і патолого-анатомічний розтин трупів загиблої птиці поголів'я різних видів та вікових груп у приватному секторі і птахогосподарствах різних форм власності. Проведено патолого-анатомічний розтин 47 трупів загиблої птиці

Аналізували результати епізоотологічних обстежень, які проводили у птахогосподарствах різних форм власності.

Результати власних досліджень. При зовнішньому огляді трупів загиблої птиці відмічали: пір'я скуйовджене, навколо клоаки забруднене послідом сіро-коричневого кольору,

виснаження, ознаки дегідратації та кахексії, атрофія м'язової тканини, трупне задубіння виражене.

При патолого-анатомічному розтині трупів загиблої птиці, за пастерельозно-аскаридіозної асоціації, виявляли типову картину пастерельозного сепсису: множинні крапчасті крововиливи, геморагічні явища в шкірі і підшкірній клітковині та на внутрішній поверхні м'язів грудної кістки. Крововиливи різної форми відмічали на серозних покриттях брижі, очеревини, оболонки шлунка і кишечника. Слизова оболонка набрякла, гіперемійована, пронизана крапчастими і плямистими крововиливами, на її поверхні і в просвіті кишечника — скупчення слизу. Такі ураження певною мірою пов'язані зі значним травмуванням стінок кишечника мігруючими личинками аскарид, які близько 18-20 діб розвиваються у їх товщі. Під час розтину трупів птиці після виходу личинок зі стінок кишечника, запальний процес був слабшим, а в просвіті кишок знаходили молодих аскарид.

За зверхгострої форми пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання патолого-анатомічні зміни в більшості випадків були відсутні. Іноді спостерігали крапчасті крововиливи під епікардом і наявність ексудату в порожнині серцевої сорочки.

За гострої форми пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання спостерігали крововиливи на серозних і слизових оболонках органів грудної і черевної порожнини. Серце м'якої консистенції, сірого кольору, вкрите чисельними крововиливами округлої форми, різного розміру (особливо у курей, качок і гусей), накопичення серозного трансудату в серцевій сорочці. Відмічали катарально-геморагічне запалення тонкого відділу кишечника, особливо дванадцятипалої кишки, переродження печінки, паренхіма печінки щільної консистенції з чисельними некротичними вогнищами округлої форми, різного розміру, ураження легеневої тканини у індиків і курей у вигляді крупозно-фібринозної пневмонії. В більшості випадків слизова оболонка дихальних шляхів катарально запалена з геморагіями, в легенях застійна гіперемія і набряк, стінки повітряноних міхурів потовщені, матові, вкриті нитками фібрину, білого кольору. В печінці, селезінці реєстрували застійні явища і дистрофію. В просвіті кишечника виявляли статевозрілих аскарид. Трупі птиці виснажені, слизова оболонка бліда. Скелетні м'язи і паренхіматозні органи атрофовані.

У голубів відмічали крапчасті крововиливи на серозних і слизових оболонках органів грудної і черевної порожнини, гідроперикардит, катаральна бронхопневмонія, катарально-геморагічний ентероколіт, катаральний дуоденіт, геморагічний баугініт, в просвіті кишечника

наявність статевозрілих аскарид.

У папуг спостерігали геморагічно-фібринозний риніт, аеросакуліт, катаральну пневмонію, перикардит, катаральний ентерит, присутність в просвіті кишечника статевозрілих аскарид.

У птахомолодняку за гострого перебігу відмічали такі патологічні макроскопічні зміни: курчат — кон'юнктивіт, гідроперикардит, катаральна бронхопневмонія, перигепатит, катаральний ентероколіт; індичат — синусит, катаральна пневмонія, геморагічний ентерит; каченят — синусит, катаральна бронхопневмонія, аеросакуліт, катаральний ентероколіт; гусенят — синусит, перигепатит, спленіт, катаральний ентероколіт; голуб'ят — кон'юнктивіт, катаральний риніт, аеросакуліт, катаральна бронхопневмонія, геморагічний ентероколіт; молодняку папуг — кон'юнктивіт, риніт, пневмонія, катаральний ентероколіт, запалення копчикової залози.

При підгострому перебігу хвороби відмічали такі патологічні зміни: виснаження, ціаноз гребеня і сережок у курей та півнів, серозно-фібринозний перикардит і епікардит, перитоніт, перигепатит, периспленіт, збільшення печінки і селезінки, вогнищеві некрози в печінці, міокарді і легенях, виразки слизової оболонки кишечника. У водоплавної птиці відмічали інтенсивний розвиток септичного процесу, геморагічну септицемію, катаральну пневмонію і катарально-геморагічний ентероколіт. У голубів — виснаження, атрофія м'язової тканини, фібринозний перикардит, збільшення печінки, селезінки в два рази від фізіологічної норми, геморагічний ентерит, катарально-геморагічний дуоденіт, некротичні вогнища в печінці, виразка слизової оболонки тонкого відділу кишечника, клоацит. У папуг спостерігали виснаження, синусит, гідроперикардит, ентероколіт, некрози печінки, нефрозо-нефрит.

За підгострої форми перебігу пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання у птахомолодняку відмічали: виснаження, синусит, гідроперикардит, катаральна бронхопневмонія, перигепатит, катарально-геморагічний ентерит.

Висновки. 1. При проведенні патолого-анатомічного розтину трупів загиблої птиці найбільш виразні зміни реєстрували в серці, печінці, тонкому і товстому відділах кишечника.

2. Характерними патолого-анатомічними змінами за пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання птиці є: у дорослого птахопоголів'я — пастерельозних сепсис, множинні крапчасті крововиливи, геморагічні явища в шкірі і підшкірній клітковині та на внутрішній поверхні м'язів грудної кістки. Крововиливи різної форми відмічали на серозних покриттях брижі, очеревини, оболонки шлунка і кишечника. Слизова оболонка набрякла, гіперемійована,

пронизана крапчастими та плямистими крововиливами, на її поверхні і в просвіті кишечника скупчення слизу і статевозрілих аскаридій.; у птахомолодняку - кон'юнктивіт, гідроперикардит, перигепатит, катаральний ентероколіт, катаральна бронхопневмонія.

3. При проведенні патолого-анатомічного розтину трупів птиці найбільш виразні і характерні зміни реєстрували за зверхгострого перебігу в серці, за гострої форми - крововиливи на серозних і слизових оболонках органів грудної і черевної порожнини, ураження серця, печінки, селезінки, при підгострій формі – серці, печінці, селезінці, виснаження, ціаноз гребеня і сережок у курей та півнів.

4. У птахомолодняку патологічні зміни за підгострого перебігу є дещо нехарактерними для пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання.

Перспективи подальших досліджень. В подальшому планується поглиблене вивчення пато-гістологічних змін за зверхгострого, гострого та підгострого перебігу пастерельозно-аскаридіозного мікст захворювання птиці.

Список використаної літератури:

1. Апатенко В. М. Смешанные инфекции сельскохозяйственных животных. К.: Урожай, 1990. С. 3-12.
2. Березовський А. В. [та ін.]. Хвороби птиці: навчальний посібник. К.: ДІА, 2012. С. 117-224.
3. Богач М. В., Березовський А. В., Тараненко І. Л. Інвазійні хвороби свійської птиці: навчальний посібник. К.: Ветінформ, 2007. С. 85-94.
4. Буткин Е. И. Пастереллез (холера) птиц. М.: Колос, 1972. С. 80-86.
5. Герман В. В. [та ін.] Довідник з хвороб птиці. Х.: Фоліо, 2002. С. 62-65.
6. Корнієнко Л. Є., Наливайко Л. І., Недосєков В. В. [та ін.] Інфекційні хвороби птиці. Херсон: Грін Д.С., 2012. С. 298-313.
7. Плис В.М. Мікст пастерельозно-аскаридіозне захворювання птиці. Дніпро: «Журфонд», 2017. С. 9-73.
8. Плис В. М., Шендрік Л. І. Епізоотологічний моніторинг та патологоанатомічні зміни за пастерельозу (холери) птиці в асоціації з деякими інвазіями. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*. 2014. Частина 1, Том 16, № 2 (59). С. 262-270.
9. Плис В. М., Фотіна Т. І. Епізоотологічний моніторинг, клінічні ознаки та патологоанатомічні зміни за пастерельозу (холери) птиці в асоціаціях з деякими інфекційними та інвазійними захворюваннями. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2014. № 6 (35). С. 114-122.
10. Шендрік Л. І., Шендрік Х. М. Паразитарні хвороби тварин: діагностика, профілактика, лікування: навчальний посібник. Д.: Свідлер А.Л., 2011. С. 84-86.

References:

1. Apatenko V. M. (1990), *Mixed Infections of Agricultural Animals* [Smeshannyye infektsii sel'skokozyaystvennykh zhivotnykh], K.: Harvest, pp. 3-12. (in Russian)
2. Berezovsky A. V. and others (2012), *Poultry diseases: a manual* [Hvorobi ptitsl: navchalnyi posibnik], K.: DIA, pp. 117-224. (in Ukrainian)
3. Bogach M. V., Berezovsky A. V. and Taranenko I. L. (2007), *Invasive diseases of poultry: a manual* [Invazyni hvorobi svyskoYi ptitsl: navchalnyi posibnik], K.: Vetinform, pp. 85-94. (in Ukrainian)
4. Butkin E. I. (1972), *Pasteurellosis (cholera) of birds* [Pasterellez (holera) ptits], M.: Kolos, pp. 80-86. (in Russian)
5. Herman V.V. and others (2002), *Handbook of Poultry Diseases* [Dovldnik z hvorob ptitsl], X.: Folio, pp. 62-65. (in Ukrainian)
6. Kornienko L. E., Nalyvayko L. I., Nedosekov V. V. and others (2012), *Infectious diseases of poultry* [Infektsyni hvorobi ptitsl], Kherson: Grin D. S., pp. 298-313. (in Ukrainian)
7. Plis V. M. (2017), *Mixture pastereulous-ascarid disease of the bird* [Mikst pastereulozno-askaridlozne zahvoryuvannya ptitsl], Dnepr: "Zhurfond", pp. 9-73. (in Ukrainian)
8. Plis V. M. and Shendrik L. I. (2014), "Epizootological monitoring and pathoanatomical changes in poultry pasteurized (cholera) in association with some invasions" [Eplzootologichnyi monltoring ta patologoanatomlchni zmlni za pastereulozu (holeri) ptitsl v asotslatslyi z deyakimi Invazlyami], *Scientific herald of the Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S.Z. Gzhytsky*. Part 1, Volume 16, No. 2 (59), pp. 262-270. (in Ukrainian)
9. Plis V. M. and Fotina T. I. (2014), "Epizootological monitoring, clinical signs and pathologoanatomic changes in poultry pasteurse (cholera) in associations with some infectious and invasive diseases" [Eplzootologichnyi monltoring, klinlchni oznaki ta patologoanatomlchni zmlni za pastereulozu (holeri) ptitsl v asotslatslyah z deyakimi Infektslynimi ta Invazlynimi zahvoryuvannyami], *Bulletin of the Sumy National Agrarian University*, No 6 (35), pp. 114-122. (in Ukrainian)
10. Shendrik L. I. and Shendrik H. M. (2011), *Parasitic diseases of animals: diagnostics, prevention, treatment: a manual* [Parazitarni hvorobi tvarin: dlagnostika, profilaktika, llkuvannya: navchalnyi posibnik], D.: Svidler AL, pp. 84-86. (in Ukrainian)

Плис В. Н. Патолого-анатомические изменения при сверхостром, остром и подостром течении пастереллезно-аскаридиозного микст заболевания у птицы разных видов.

В статье представлены результаты патологоанатомического вскрытия павшей птицы при пастереллезно-аскаридиозном микст заболевании. При проведении патологоанатомического вскрытия трупов птицы, наиболее выраженные и характерные изменения регистрировали при сверхостром течении в сердце, остром течении – кровоизлияния на серозных и слизистых оболочках органах грудной и брюшной полости, поражения сердца, печени, селезенки, при подострой форме – сердце, печени, селезенке, истощение, цианоз гребня и сережек. Наблюдали типичную картину пастереллезного сепсиса: множественные точечные кровоизлияния, геморрагические явления в коже и подкожной

клетчатке на внутренней поверхности мышц грудной кости. Кровоизлияния различной формы отмечали на серозных покровах брыжейки, брюшины, слизистой оболочке желудка и кишечника. Слизистая оболочка отечна, гиперемирована, усеяна точечными и пятнистыми кровоизлияниями, на ее поверхности и в просвете кишечника – скопление слизи. Эти поражения связаны с травмированием стенок кишечника мигрирующими личинками аскаридий, которые около 18-20 суток развиваются в толщине стенки. При вскрытии трупов птицы после выхода личинок из стенок кишечника, воспалительный процесс был ослаблен, а в просвете кишок находили молодых аскаридий.

Ключевые слова: птица, патологоанатомические изменения, пастереллезно-аскаридиозное микст заболевание, гельминты, бактерии, кровоизлияния, гидроперикардит, перигепатит, септический процесс, пастереллезный сепсис, катарально-геморрагический энтероколит.

Plys V. M. Pathological and anatomical changes in hyperacute, acute and subacute flow of pasteurellosis-ascaridosis mixed diseases in birds of different species.

The article presents the results of autopsy of dead birds at of the mixed pasteurellosis and ascaridosis disease. When carrying out autopsy of poultry corpses most expressed and characteristic changes were recorded at hyperacute flow in the heart, acute course - haemorrhages on serous and mucous membranes of the chest and abdominal cavities, cardiac lesions, liver, spleen, subacute form - the heart, liver, spleen, exhaustion, cyanosis of the comb and earrings. It was observed the typical pattern pasteurellosis of sepsis: multiple petechial hemorrhages, hemorrhagic phenomena in the skin and subcutaneous tissue on the inner surface chest bone muscles. Hemorrhage different forms have noted in the serous integument of the mesentery, the peritoneum, the mucous membrane the stomach and intestines. The mucous membrane swelling, hyperemic, studded with punctate and spotted bleeding on its surface and in the lumen of the intestine - the accumulation of mucus. These lesions are associated with trauma to the intestinal walls by migrating larvae of ascarids that about 18-20 days develop into wall thickness. At dissection of poultry corpses after exiting larvae from the intestine walls, the inflammatory processes has been weakened, and in the lumen of the intestines were found young ascarids.

Keywords: poultry, pathological changes, pasteurellosis, the mixed pasteurellosis and ascaridosis disease, worms, bacteria, hemorrhages, hydropericarditis, perihepatitis, septic processes, pasteurellosis sepsis, catarrhal-hemorrhagic enterocolitis.